

Alternativy a inovace ve školním vzdělávání

Méně vyučování, více učení

Jaké podoby

může mít škola?

Než začneme

Napište jednou nebo dvěma větami, co podle vás znamenají následující pojmy:

- Alternativní škola
- Klasická škola
- Funkce alternativní školy

Prodiskutujte definice s kolegy. Nakolik jste se v definicích shodli?

Typy alternativních škol

Reformní školy

„Nové školy“

Škola Montessori

Waldorfská škola

Daltonský plán

Jenská škola

Freinetova škola

Moderní alternativy

Začít spolu

Zdravá škola

Domácí vzdělávání

Čtením a psaním ke
kritickému myšlení

Angažované učení

Definice: Alternativní školy

Rýdl: „alternativní školy jsou ty, které pracují na základě partnerského přístupu k dětem a respektu k jejich individuálním potřebám“

Průcha: „alternativní vzdělávání je obecný termín označující takové vzdělání, které je odlišné od vzdělání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi; alternativní školy jsou obvykle spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je např. odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky“

Definice: inovativní škola

Rýdl: „inovativní škola je taková, která prosazuje metody a formy práce umožňující naplňovat pedagogické principy alternativní pedagogiky, jejichž důsledkem je zdravý a přirozený vývoj jednotlivců.“

Koťa: „inovativní školy se snaží o proměnu v rámci běžné školy. Kladou důraz na osobnostní a sociální rozvoj žáka, na konstruktivistické způsoby ve zprostředkování poznání, na integraci ve vyučování... na spolupráci školy, rodiny, obce.“

Ideové východisko

1. Jean-Jacques Rousseau (1712-1778)

- „člověk je od přírody dobrý“
- přírodní růst jedince
- nezasahování, negativní výchova, romantismus

2. Ellen Keyová (1849–1926)

- *Století dítěte* (1900, 1901 česky)
- proměna učeného dítěte (objekt) v dítě učící se (subjekt)
- volný prostor pro svobodný rozvoj dítěte

3. Lev Nikolajevič Tolstoj (1828-1910)

- Jasná Poljana (1849)
- výchova je násilí
- nepovinná docházka

4. Josef Úlehla (1852-1933)

- samoučení žáků
- vnitřní potřeba dítěte
- práce a zkušenost
- české školy ve Vídni, pokus Boženy Hrejsové ve Strážnici, Lipov u Strážnice

Nové školy

- koncem 19. stol. v Evropě
- Anglie, Německo, Francie, Švýcarsko

Charakteristiky

- Internátní, změna kurikula, emoce, spiritualita, učení z přímé zkušenosti (ne knih), ne fyzické tresty, individuální rozdíly mezi žáky

Nové školy

- Cecil Reddie (1889): škola v Abbotsholm
- J. H. Bedleys (1893): škola Badales
- Herman Lietz (1897): Německo

Nové školy

- Ovide Decroly (1907):
zakladatel reformní linie ve
Francii a Belgii
- Alexandr S. Neill (1921):
Summerhill

Neill: Summerhill

- radikální škola
- antiautoritativní výchova
- odmítání jakékoliv
náboženské indoktrinace

Neill: Summerhill

- nepovinná výuka
- absence disciplinárního opatření
- princip samosprávy
- cílem výchovy je štěstí jedince

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

SUMMERHILL

Model antiautoritativní výchovy

Gabriela ŠTRYNČLOVÁ

Pardubice 2003

[web](#)

[Video protesty](#)

Pokusné školy

- A) individualistické školy
 - ideový zakladatel školy
 - (1880-)
- B) organizované
 - povolené zák. r. 1929

Pokusné školy v Česku

- po I. svět. válce
- cílem škol je hledat lepší metody, způsoby organizace, celkové koncepce školy
- založené na podrobném plánu
- idea (volná škola, pospolitost, pracovní škola)
- přesná kontrola pokusu
- slouží školské reformě
- angažování učitelé

Individualistické školy

- Josef Úlehla: volná škola
- Božena Hrejsová: projektové učení
- Mužíkova pokusná škola v Praze (Tolstoj)
- Bartoňův *Domov lásky a radosti* (1910)
- Eduard Štorch: Dětská farma a škola v přírodě na Libeňském ostrově (1926-1930)

9.00	příchod, prezence, vztyčení vlajky
9.00-10.00	čeština
10.00-10.15	proběhnutí po farmě
10.15-11.00	dějepis
11.00-11.05	dechová cvičení
11.05-12.00	němčina
12.00-12.30	příprava oběda
12.30-13.00	oběd
13.00-14.00	odpočinek
14.00-15.00	přírodopis
15.00-15.05	přestávka
15.05-16.00	náboženství
16.00-17.00	koupání, tělocvik
17.00	svačina
17.00-19.00	práce na zahradě, hry
19.00	odchod domů

Individualistické školy

- Ferdinand Krch, Ladislav Švarc, Ladislav Havránek: *Dům Dětství v Krnsku (1919)*
- František Bakule: *Bakulův ústav*

Znaky individualistické školy

- Pedagogický romantismus
- Víra v přirozený vývoj
- Svoboda dítěte (přirozené podmínky, dítě plánuje svoje učení se)
- Žádné pevné kurikulární plány

Organizované školy

- Václav Příhoda
- kritika dvojkolného systému
- vnitřní diferenciacie školy
- jednotná škola
- odmítnuto

Maria Montessori (1870-1952)

- nepřímá výchova [video](#)
- nechat rozvinout božský plán v dítěti
- spolupráce dětí je upozaděna
- důraz na individuální práci žáka

Montessoriovská škola

- 1907 otevírá v Římě dětský domov (*casa di bambini*) pro děti od 3 do 7 let
- didaktické materiály [odkaz](#)
- „Pomoz mi, abych to dokázal“.

Montessoriovská škola

- projektová výuka
- individuální práce
- soustředění dítěte
- slovní hodnocení

Waldorfská škola

- zakladatel Rakušan, filosof Rudolf Steiner
- svoboda dítěte
- náboženská výchova

Antroposofie

„Soustava končetin v nás je začleněna do kosmu a kosmos ji přitahuje, má k ní sympatii, jako vůči hlavě má antipatii. V hlavě se setkává naše antipatie s antipatií kosmu, obě se tam srážejí. Zde, ve vzájemném srážení našich antipatií s antipatiemi kosmu, vznikají naše vjemy. Všechn vnitřní život, jenž vzniká na druhém pólu člověka, pochází z láskyplného sympatického objetí soustavy končetin v nás kosmem.“ (R. Steiner)

Waldorfská pedagogika

- Teorie eurytmie:
 - Fyzické tělo (rozvoj do 7 let)
 - Éterické (7-14 let)
 - Astrální (14-21 let)
- Učení v epochách
- Důraz na esteticko-výchovné předměty
- Slovní hodnocení
- Neexistence učebnic

Daltonský učební plán

- Zakladatelka Helena Parkhurstová (1886-1973) založila 1919 americkém Daltonu experimentální střední školu
- Odlišná organizace výuky
- Daltonský laboratorní plán www

Daltonský učební plán

- Smlouva žáka a učitele
- Principy
 - svoboda
 - spolupráce
 - samostatnost

Freinetova moderní škola

- zakladatel Celestin Freinet (1896-1966)
- [www](#)

Freinetova moderní škola

- zakladatel Celestin Freinet (1896-1966)
- tápavá zkušenost dítěte
- pracovní výchova
- vlastní aktivita žáků
- činnostně orientovaná výuka

Freinetova moderní škola

- sociální učení ve skupinách
- volný text
- školní tiskárny
- korespondence
- kritika zúžení dítěte na racionální bytost

Moderní alternativy

Zdravá škola

- V ČR Miluše Havlínová
- Světová zdravotnická organizace
- Navazuje na projekty zdravé město,...
- Základem je uspokojování lidských potřeb tak, aby člověk ve výchovně vzdělávacím procesu necítil stres a psychické i fyzické nepohodlí
- V ČR zdravé MŠ, ZŠ i SŠ

Tři pilíře Zdravé školy

- 1. Pohoda prostředí** (fyzické, sociální, organizační)
- 2. Zdravé učení** (smysluplnost, praktická využitelnost,)
- 3. Otevřené** partnerství (škola jako model demokracie, škola jako kulturní a vzdělávací středisko obce)

asi 200 škol

Step by Step ČR

- ISSA International Step by Step Assotiation
- Individualizace, učební prostředí, zapojení rodiny, techniky smysluplného učení, plánování a evaluace, profesionální rozvoj, sociální inkluze
- Měření kvality učitelů
- 61 MŠ, 44 ZŠ, 14 SŠ
- V ČR začíná být populární ([www](#))

Domácí vzdělávání

- r. 1998 experimentální, od r. 2005 zákon (561/2004 Sb. §41)
- 300 dětí ročně
- dvakrát ročně přezkoušení ve škole
- učitelé mohou docházet do rodin

Domácí vzdělávání: argumenty PRO

- podporuje jedinečnost dítěte – vlna odškolnění (Illich: *Odškolnění společnosti* 1973)
- škola nemá dobré nástroje
- rodina má pozitivní vliv na děti
- rodiče se mohou lépe postarat o dítě se specifickými nároky
- domácí vzdělávání probíhá často mimo domov
- ve škole panuje neosobní přístup
- osobní růst rodiče

Domácí vzdělávání: argumenty PROTI

- škola zabezpečuje sekundární socializaci
- škola je přechodovou institucí
- zrod lidského jedince v kulturním smyslu
- formalizované učení
- systematické a hlubší poznání
- „zveřejnění individua“
- ochrana před nedostatky v rodině
- pravidla jako předpoklad autonomního rozvoje

Rysy alternativních škol

1. pedocentrismus
2. aktivní škola
3. komplexní výchova dítěte
4. škola je společenství
5. učení z života pro život

Funkce škol

- kvalifikační
- integrační
- personalizační
- socializační

Funkce alternativních škol

- kompenzační
- diverzifikační
- inovační

Kritika alternativních škol

1. Chybí důkazy
2. Není možný přenos inovací
3. Dnes již nejsou „alternativami“
4. Nejsou otevřené jako evropský model vzdělávání

Literatura

- Illich, Ivan. *Odškolnění společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001.
- Pol, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?* 1996.
- Průcha, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha: Portál, 2004
- Prokop, Jiří. *Škola a společnost v kritických teoriích druhé poloviny 20. století*. 2005.
- Václavík, Vladimír. *Cesta ke svobodné škole*. 1997.
- Faucher, Francois. *František Bakule*. 1999.

Internetové odkazy

<http://www.montessoricr.cz/>

<http://www.youtube.com/watch?v=OM1Gu9KXVkk>

<http://www.iwaldorf.cz/>

<http://www.zshusovabrno.cz/dalton-na-nasi-skole/>

<http://www.sbscr.cz/>

<http://www.pau.cz/cs/>